

İktidarın maliyeti yükseliyor

Geçen haftaki yazımızın ana konusu, AKP rejimi siyaseten sıkıştıkça, iktidar merkezinin yakın çeperlerinde (sadece Saray'da değil; taşra ve yurtdışında da) görev alan üst kademe yöneticilerin sadakatlerini korumanın rayicinin de giderek yükseliyor oluşuydu. Böyle bir durumun hukuki zemininin, 2017 Anayasası, 2018'de çıkarılan uyum yasaları ve Cumhurbaşkanlığı Kararnameleriyle hazırlandığını vurgulamıştık. Rejim sıkıştıkça, çok yüksek maaşlar yanında ikincil/üçüncül görevlendirmelerle sağlanan ücretler/hakkı huzurlarla sadakat ilişkilerinin perçinlenmeye çalışıldığının altını çizmiştik. Ücret dışı ödüllendirmeler ise daha kapalı devre gidiyor kuşkusuz.

Bütün bunlar ideolojik yakınlıklara, eş-dost/hemşeri bağlantılarına ve ortak ekonomik /siyasi çıkarlara dayanan klientalist ilişkiler yumağı yani kayırmacılık /himayecilik ağırları doğurmaktadır. Liyakati dışlayan ve toplumsal/siyasal yükü giderek büyüyen bu tür bir kadrolaşmanın yol açtığı maliyetler kuşkusuz bu kadroların doğrudan ekonomik maliyetlerini çok aşmaktadır. Bu arada, görünürde halkın seçimiyle gelen siyasiler (milletvekilleri, belediye meclisi ve il genel meclisi üyeleri) de gerçekte monokratın/partinin ön onayına tâbi olmak bakımından üst kademe yöneticisinden çok da farklı ilişki ağırları içinde değillerdir.

Sermayenin sadakatinin maliyeti

Aslında, hiyerarşinin tepesindeki siyasi kişiliğe kamu üst kademe yöneticilerini ve partisinin siyasetçilerini dilediği gibi şekillendirme bakımından hukuken/fiilen tanınan aşırı yetkiler, iktidarın kendini güvenceye almak için kullandığı tek düzenek değildir. Bizim bu yazıda asıl vurgulamak istediğimiz, uzun iktidar yıpranmışlığına rağmen iktidarı bırakmamakta direnen (direnmeye mecbur olan) bir iktidar biçiminin, sistemin egemeni sermaye kesimleriyle başka türden ilişki ağırlarını da örmeye ihtiyaç duyduğu ve bunun topluma maliyetinin çok daha yüksek olduğudur.

Kastettiğimiz, sermayeye sürekli olarak varlık/değer aktarımları üzerinden işleyen bir talan düzenidir ve bunun yalnızca son yıllarda iyice öne çıkan "yaldızlı davetiyeli müteahhitler" ile sınırlı olduğu düşünülmemelidir. AKP, iktidar döneminin kabaca ilk yarısında, dış ve iç sermayeye (bu arada kendi teşkilatına) çok önemli değerlenme olanakları sağlayarak hem kendi partileşme sürecini hem de ülke ve dünya çapında siyasi meşruiyet kazanma sürecini pekiştirmiştir. Özelleştirme yağmasının yönetimi bunun çok önemli bir halkasını oluşturmuştur ve oluşturmaktadır. Büyük kentsel rantların ve büyük ihalelerin tek elden

yönetimi de, rejimin merkezileşmesinin ve iktidar mensuplarının kendileri için kapitalist olmalarının bir sonucu olduğu kadar rejime sadakati sağlamanın "kaçınılmaz" görünen bir maliyetidir aynı zamanda.

Cumhuriyet'in tüm varlık birikimleri AKP rejiminin ilk döneminde talan edildikten; sıcak paraya ve portföy yatırımlarına kâr/faiz/kur farkı olarak dolar bazında yüzde 30'ları aşan yıllık getiriler sunulan dönemler -mecburen- geride bırakıldıktan sonra, bu iktidarın elinde yabancı sermayeye sunulabilecek kaynak rezervleri önemli ölçüde tükenmiştir. İkinci döneminin ürünü olan geçiş veya kira garantili yap işlet devret modelleri hem kısmidir hem de tıkanma noktasına gelmiştir; bugünkü bütçe imkanlarıyla devam ettirilmesi iyice zorlaşmıştır.

Yerli sermaye açısından da giderek kamu ihaleleri ve imar rantları alanına doğru sıkışmaya başlamıştır. Böyle durumlarda yeni rant aktarma kanallarının çalıştırılması gerekmektedir ki sermayenin iktidara desteği korunabilsin. Bunlardan biri, 1990'lar tarzı bir kamu iç borçlanması üzerinden sermayeye faiz transferleri döneminin başlaması olmaktadır. Bunun hızlandığını sadece genel bütçe üzerinden dahi görebiliyoruz.

Ama başka örnekler de oluşmaktadır: Makina Mühendisleri Odası'nın Enerji Çalışma Grubu Raporu'nun verilerine bakıldığında, halen elektrik dağıtım şirketlerine ve (yenilebilir enerji kaynaklarıyla üretilen elektriğe sabit fiyatlarla alım garantisi verilmesi üzerinden YEKDEM mekanizmasındaki) üretim şirketlerine aktarılan on milyarlarca liranın (sadece YEKDEM şirketleri için bunun, bazı varsayımlarla, 59 milyar TL olduğu söylenebilmektedir) vatandaşın ve sanayinin sırtına yüklenmesini, ne sosyal ne rasyonel bir iktisadi yönetim mantığı içinde açıklamak olanaksızdır. Türkiye'de enerji faturalarının asgari ücrete oranı yüzde 16'yı bulmuştur. Avrupa İstatistik Kurumu Eurostat'ın verilerine göre 2019-2020 karşılaştırmasına bakıldığında, satın alma paritesine göre Türkiye, meskenlerde kullanılan elektrik maliyeti bakımından Avrupa'nın en pahalı 4. ülkesi olurken, işyeri elektriğinde ise pahalılıkta birincidir. Gerçi, vatandaş düşünmeyen AKP iktidarı, 2020 yılında pandemi koşullarında özel şirketler lehine indirimler yaparak sınıf karakterini gene göstermişti. Ama gene de sermayenin geçici/arızı indirimlerle yetinmeyeceği söylenebilir.

Örnekler çoğaltılabilir; ama işin özü şudur: Sermayenin iktidara sadakatının sürdürülmesinin maliyeti giderek kabarmaktadır. Ama bu bedel AKP iktidarı aracılığıyla topluma ve ekonomiye yüklenmektedir ve bu maliyet giderek taşınamaz boyutlara ulaşmaktadır. Ayrıca şunu unutmayalım: Sermayenin genel çıkarlarına zarar verdiği andan itibaren sermaye genelinden destekten çok tepki alınması ihtimali büyümektedir.

Değerli yalnızlığın maliyeti

Türkiye-AB ilişkileri henüz AKP öncesinde, 1995'te imzalanan Gümrük Birliği düzenlemesiyle çıkmaz sokağa girmişti; çünkü AB, bu düzenlemeyle, Türkiye'den alabileceği azami ekonomik ödünü almıştı zaten. Siyaseten istediği tek şey kalmıştı: Türkiye'yi tam üyelik hedefinden vazgeçirmek. Bunu da Erdoğan iktidarı 2004 yılı sonunda AB'ye altın tepsi içinde sunduktan (ucu açık bir müzakere sürecine evet dedikten) sonra, AB'nin Türkiye'yi kendi limanlarına demirli tutmaktan başka stratejik hedefi kalmamıştı. Son 15 yıldır oynanan oyun artık bu son stratejiye ilişkindir.

Erdoğan iktidarının, ülkenin ekonomik kaynaklarıyla orantısız bir biçimde sürdürmek istediği (Davutoğlu'nun da mimarlarından olduğu) sözde "oyun kurucu" dış politika, ayrıca mezhepçiliğin, bilgisizliğin ve öngörüsüzlüğün duvarlarına da çarpınca bir fiyaskoya dönüşmeye başlamış ve bunun ekonomik ve diplomatik maliyetleri yükselmiştir. Büyük güçleri birbirine karşı kullanmaya dönük devri geçmiş (ki zamanında da yıkımla sonuçlanan) bir Abdülhamitçilik oyununa kalkışarak S-400 gibi yutamayacağı kadar büyük bir lokmayı ısırın; ABD'nin orantısız yaptırımlarına karşı NATO'dan çıkmayı göze almak gibi bir alternatif planı hiç olmayan bağımlı bir iktidar türünün son gideceği yer, başlangıç noktasının çok gerisine düşen bir tavizler politikası yumağı olmak durumundadır. Nitekim şekillenmekte olan şey tam da budur. Ama arada milyarlarca dolarlık maliyetler oluşmakta ve bunlar da halkın/ekonominin sırtına bindirilmektedir.

Böylesine yalnızlaşılacak bir dış politik ilişkiler ortamında, aile boyu ilişkilerin de sürdürüldüğü anlaşılan Katar gibi devletçiklerin emirlerinin eline bakılır duruma gelinebilmektedir. Bu tür yapay devletçiklere ödenen maliyetlerin boyutunun ise, görünenden daha fazla olma ihtimali her zaman vardır. Ama tarihin bize öğrettiği şey, ülke açısından yüksek olabilecek maliyetlerin kişilere yansımalarının çok farklı olabileceğidir.

Özetin özeti şudur: Siyasal İslamcı rejimin iktidarda kalabilmek için ülkeye/topluma ödediği ve ödeteceği maliyetler giderek yükselmektedir. Son fatura zamanı geldiğinde bu hareketin hesabı ödemediği masayı terketmesine izin vermemek gerekir.

sol.org.tr/yazar/iktidarin-maliyeti-yukseliyor-22084